

On Beşinci Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلَقَدْ رَئَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ¹

Ey astronominin ruhsuz meseleleriyle zihni darlaşan, akli gözüne inen ve şu ayetin muazzam sırımını o sıkışmış zihnine sığdıramayan mektepli efendi! Şu ayetin semâsına yedi basamaklı bir merdivenle çıkılabilir. Gel, beraber çıkacağız!

BİRİNCİ BASAMAK

Hakikat ve hikmet, yeryüzü gibi göklerin de kendine yaraşır sakinlerinin bulunmasını ister. Dinde, o cinsten çeşitli varlıklar, “melekler ve ruhanîler” diye isimlendirilir.

Evet, hakikat bunu gerektirir. Zira yeryüzünün küçüklüğü ve maddî olarak kıymetsizliğiyle beraber, canlı ve şuur sahibi varlıklarla doldurulması ve ara sıra boşaltılıp yeniden şenlendirilmesi, şu muhteşem burçlara sahip, ziynetli köşkler hükmündeki göklerin de şuur ve idrak sahibi varlıklarla dolu olduğuna işaret eder, belki bunu açıkça gösterir. Onlar da insanlar ve cinler gibi, şu âlem sarayının seyircileri, kâinat kitabının mütalâacıları ve Cenâb-ı Hakk’ın rubûbiyet saltanatının ilancılarıdır. Çünkü O’nun, kâinatı hadde hesaba gelmez ziynetlerle, güzelliklerle, nakışlarla süsleyip donatması, açıkça, düşünen ve ona

¹ “Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık.” (Mülk sûresi, 67/5)

hayranlık duyan takdir edicilerin nazarlarını ister. Evet, güzellik elbette bir âşık ister. Yiyecek ise aç olana verilir. Halbuki insanlar ve cinler, şu sonu olmayan vazifenin, şu haşmetli nezaretin ve şu geniş dairedeki kulluğun milyonda birini ancak yapabilir. Demek, bu sayısız, çeşitli vazife ve ibadetler için sonsuz sayıda, cins cins melek ve ruhanî lâzımdır.

Bazı rivayetlerin işaretiyle ve âlemdeki düzenin hikmetiyle denilebilir ki, gezegenlerden yağmur damlacıklarına kadar bir kısım sey-yar gök cisimleri, bazı meleklerin bineğidir.² Allah'ın izniyle bunlara biner, şehadet âlemini seyredip gezerler. Hem denilebilir ki, hadiste "tuyûrun hudrun"³ diye isimlendirilen cennet kuşlarından sineklere kadar bir kısım hayvanların cisimleri ruhanilerin bir cinsini taşır. Onlar, bu cisimlerin içine Cenâb-ı Hakk'ın emriyle girer, cismanî âlemi gezip o bedenlerdeki uzuvların, duyuların penceresinden maddî âlemdeki yaratılış mucizelerini seyrederek. Kesif topraktan ve bulanık sudan sürekli tatlı hayatı ve idrak sahibi nuranî varlıkları yaratan Hâlık'ın, elbette, ruha ve hayata münasip şu nur denizinden, hatta karanlık deryasından bir kısım şuur sahibi mahlûkları vardır. Hem de çok fazla vardır. Meleklerin ve ruhanîlerin varlığı, *Nokta* adlı bir risalemde⁴ ve Yirmi Dokuzuncu Söz'de iki kere iki dört eder derecesinde bir kesinlikle ispat edilmiştir. İstersen onlara müracaat et.

İKİNCİ BASAMAK

Yeryüzü ile gökler, aynı hükümetin iki şehri gibi birbirleriyle alâkalıdır. Aralarında mühim irtibat ve alışverişler vardır. Yeryüzüne lâzım olan ışık, sıcaklık, bereket ve rahmet gibi şeyler gökten gelir, yani gönderilir. Vahye dayanan bütün semavî dinlerin ittifakı ve kalb gözüyle gördüklerine dayanan keşf ehli zâtların yanlışlığına ihtimal bulunmayacak derecedeki kesin, birbirini doğrulayan haberleriyle, melekler ve ruhlar gökten yere iniyor.⁵

² Semânın her tarafında Allah'a secde için alnını koymuş bir melek bulunduğu, dört parmak sığacak kadar boş bir yer olmadığına dair Bkz. Tirmizî, *zühd* 9; İbn Mâce, *zühd* 19. Ayrıca Allah Teâlâ'nın (*celle celâüh*), her bir damlasından bir melek yarattığı nehir için Bkz. Ebu's-Şeyh, *el-Azame* 2/735.

³ "Yeşil kuşlar" (Bkz. Müslim, *imâre* 121; Tirmizî, *tefsîru sûre* (3) 19; Ebû Dâvûd, *cihâd* 25).

⁴ *Nokta* Risalesi, *Mesnevî-i Nûriye*'nin sonunda yer almaktadır.

⁵ Bkz. Âl-i İmran sûresi, 3/124; Hicr sûresi, 15/8; Kadir sûresi, 97/4.

Bundan, hisse yakın kesin bir sezgiyle bilinir ki, yeryüzü sakinlerinin de semâya çıkmaları için bir yol vardır. Evet, nasıl ki herkesin akli, hayali ve bakışı her vakit göklere uzanabilir. Aynen öyle de, peygamberlerin ve velilerin ağırlıklarını bırakan veya ölmüşlerin bedenlerinden sıyrılan ruhları, Allah'ın izniyle oraya gider. Madem hafiflik ve letafet bulanlar oraya gidiyor, elbette maddeden arınmış misalî birer beden giyen, ruhlar gibi hafif ve latif bir kısım yeryüzü ve hava sakinleri de semâya çıkabilir.

ÜÇÜNCÜ BASAMAK

Göklerin sessizliği ve sükûneti, daimî intizamı, genişliği ve nuraniliği; sakinlerinin, yeryüzü sakinleri gibi olmadığını gösterir. Oranın bütün ahali Allah'ın emirlerine uyar, ne emredilse onu yaparlar.⁶ Orada izdiham ve münakaşayı gerektirecek bir sebep yoktur. Zira memleket geniş, orada bulunanların yaradılışı saf, temiz, kendileri masum, makamları sabittir. Fakat yeryüzünde zıtlar bir araya gelmiş, şerhler hayırlılara karışmış ve aralarında çekişmeler başlamış; o yüzden ihtilaflar ve sıkıntılar meydana gelmiştir. Bundan imtihan ve teklif sırrı, ondan da mânen yükselme ve alçalma ortaya çıkmıştır. Bu hakikatin hikmeti şudur:

İnsan, yaratılış ağacının ucundaki meyvesidir. Malûmdur ki, bir şeyin meyvesi, onun köküne en uzak, en kapsamlı, en nazik ve en mühim kısmıdır.

İşte âlemin meyvesi olan insan da en kapsamlı, en benzersiz, en aciz, en zayıf ve en latif kudret mucizesidir. Bu yüzden, insanın beşiği ve meskeni olan yeryüzü, göklere nispeten maddî küçüklüğü ve kıymetsizliğiyle beraber, mânen ve sanatça bütün kâinatın kalbi, merkezi.. bütün sanat mucizelerinin sergisi.. Allah'ın isimlerinin bütün tecellilerinin mazharı, odak noktası.. sınırsız Rabbanî icraatın mahşeri ve aynası.. Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz yaratıcılığının, bilhassa bitki ve hayvanların sayısız küçük türlerinde görülen cömertçe icadın merkezi ve çarşısı.. pek geniş ahiret âlemlerindeki sanatlı eserlerin numunelerinin küçük ölçekte sergilendiği yer.. ebedî dokumaların süratle işleyen, bâki manzaraların hızla değişen tezgâhı ve aynen yapıldığı fabrikası..

⁶ Bkz. Nahl sûresi, 16/49-50; Tahrîm sûresi, 66/6.

ve daimî bahçelerin tohumcukları için süratle sümbüllenen dar ve geçici bir tarla, bir terbiye ocağı hükmündedir.

İşte bu manevî büyüklüğünden ve sanatça önemindedir ki, Kur'an-ı Hakîm, göklere nispeten büyük bir ağacın küçük meyvesine benzeyen yeryüzünü⁷ bütün semâlara denk tutuyor. Onu bir kefeye, gökleri bir kefeye koyuyor. Tekrar tekrar⁸ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ diyor.

Hem bu hikmetlerden kaynaklanan, yeryüzündeki süratli ve devamlı değişimler, yeryüzü sakinlerinin de kabiliyetlerine göre o değişimlerin mazharı olmasını gerektirir. Şu sınırlı yeryüzünde sayısız kudret mucizesi görüldüğü ve en mühim sakinleri olan insanların ve cinlerin duygu ve kabiliyetlerine, diğer canlılardaki gibi yaradılıştan bir sınır ve kayıt konulmadığı için, onlar sonsuz derecede yükselmeye ve alçalmaya müsaittir. Peygamberlerden, evliyadan tut, nemrutlara, şeytanlara kadar herkes için uzun bir imtihan meydanı açılmıştır. Madem öyledir, elbette firavunlaşmış şeytanlar, sonsuz şerleriyle göklere ve gök ehline taş atacaktır.

DÖRDÜNCÜ BASAMAK

Bütün âlemlerin Rabbi, Müdebbir'i (sonsuz hikmetiyle idare edeni, çekip çevireni) ve Hâlık'ı Zât-ı Zülcelâl'in, hükümleri ayrı ayrı olan pek çok namı, unvanı ve güzel ismi vardır. Mesela, peygamber ashâbının safında kâfirlere karşı savaşmaları için melekleri göndermesini⁹

⁷ Evet, yeryüzü, küçüklüğüyle beraber, göklerle kıyaslanabilir. Çünkü nasıl daima akan bir çeşmenin artık beslenmeyen büyük bir gölden daha büyük olduğu söylenebilir. Hem dağ gibi bir cisim, görünüşte kendisinden binlerce defa daha küçük bir ölçekle ölçülebilir... Aynen öyle de, Cenâb-ı Hak yeryüzünü sanatına bir sergi, yaratıcılığına bir mahşer, hikmetine merkez, kudretine mazhar, rahmetine bahçe, cennetine tarla, sonsuz kâinata ve mahlûkat âlemlerine bir ölçek ve mâzi denizlerine, gayb âlemine akacak bir çeşme hükmünde yaratmıştır. Her sene kat kat ve katmerli yüz bin tarzda, sanatlı nakışlarla dokunmuş gömleklerini değiştirdiği ve çok defa doldurup mâziye boşaltarak gayb âlemine döktüğü bütün o yenilenen âlemlere ve yeryüzünün çeşitli gömleklerine bak! Yani yeryüzünün bütün mâzisini o anda hazır farz et! Sonra tekdüze ve bir derece basit göklerle kıyasla! Göreceksin ki, yeryüzü üstün gelmese de, noksan da kalmaz. İşte رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ sırrını anla.

⁸ "Göklerin ve yerin Rabbi" (Ra'd sûresi, 13/16; İsrâ sûresi, 17/102; Kehf sûresi, 18/14; Meryem sûresi, 19/65 ...)

⁹ Bkz. Âl-i İmran sûresi, 3/124, 125; Enfâl sûresi, 8/9, 10, 12. Ayrıca Bkz. Ebû Ya'lâ,

gerektiren ismi ve unvanı hangisiyse, o isim ve unvan, meleklerle şeytanlar arasında bir savaş ve semânın hayırlı sâkinleriyle yeryüzünün şerlileri arasında da bir mücadele olmasını gerektirir. Evet, kâfirlerin nefis ve nefesleri kudret elinde olan Kadîr-i Zülcelâl, onları bir emirle, bir sedâ ile mahvetmez. Her şeyi kuşatan rubûbiyetinin unvanıyla, Hakîm ve Müdebbir isimleriyle bir imtihan ve mücadele meydanı açar. Temsilde hata olmasın, nasıl ki bir padişahın, hükümeti dairesinde ayrı ayrı pek çok unvanı ve ismi bulunur. Mesela, adliye dairesi onu “Âdil Hâkim” ismiyle anar. Askeriye dairesi “Başkumandan” namıyla bilir. Din işleri dairesi “Halife” ismiyle zikreder. Mülkiyedekiler onu “Sultan” ismiyle tanır. İtaatkâr ahali ona “Merhametli Padişah”, asi insanlar ise “Kahredici Hükümdar” der. Daha başka isimleri de bunlara kıyasla...

İşte bazen, bütün ahali idaresi altında olan o yüce padişah; aciz, zelil bir asiye bir emirle idam etmez. Belki onu Âdil Hâkim ismiyle mahkemeye gönderir. Hem iktidar sahibidir, sadık bir memurunun iltifata liyakatini bilir. Fakat ona hususi ilmiyle, hususi telefonuyla iltifat etmez. Saltanatının haşmeti ve hükümetinin idaresi unvanıyla, o memurun mükâfatı hak ettiğini göstermek için bir imtihan meydanı açar. Vezirine emir verir ve ahaliyi seyre davet eder. Saltanatına yakışır bir karşılama yaptırır. Muhteşem ve büyük bir imtihan neticesinde, herkesin toplandığı yüce bir mekânda o memuruna iltifatta bulunur, onun liyakatini ilan eder. Daha başka örnekleri de düşün...

İşte *وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى*¹⁰ – Ezel ve Ebed Sultani'nin pek çok güzel ismi; celâl tecellileri ve cemâl tezahürleriyle pek çok icraatı ve unvanı vardır. O'nun, nur ve karanlığın, yaz ve kışın, cennet ve cehennem varlığını gerektiren ismi, unvanı ve icraatı; nesillerin devamı, müsabaka, yardımlaşma benzeri pek çok kanun gibi, mücadele kanununun da bir derece umumi olmasını ister. Kalbin etrafındaki ilham ve vesveselerin mücadelesinden tut, semâ ufuklarında meleklerle şeytanların mücadelesine kadar,¹¹ o kanunun her yerde geçerli olmasını gerektirir.

el-Müsned 1/379; *el-Hâkim*, *el-Müstedrek* 3/72; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* 2/16; *et-Taberî*, *Târihu'l-Ümem ve'l-Mülûk* 1/98.

¹⁰ “En yüce sıfatlar Allah'ındır.” (Nahl sûresi, 16/60)

¹¹ Bkz. Tirmizî, *tefsîru sûre* (2) 36; *en-Nesâî*, *es-Sünenü'l-Kübrâ* 6/305; İbn Hibbân, *es-Sahih* 3/278; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

BEŞİNCİ BASAMAK

Madem yerden göklere gidip gelmek, göklerden yere inip çıkmak var; dünya için gerekli, mühim şeyler oradan gönderiliyor. Ve madem temiz ruhlar oraya gidiyor. Elbette, kötü ruhlar da maddeden arınmış ve hafif oldukları için hayırlı ve iyi ruhları taklit ederek oraya gitmeye teşebbüste bulunacak, fakat şüphesiz reddedilip kovulacaklardır. Çünkü mahiyetlerinde şer ve uğursuzluk vardır. Hem hiç şüphesiz, şu mühim hadisenin ve manevî mücadelenin, görünen âlemde bir alâmeti, bir işareti olacaktır. Çünkü rubûbiyet saltanatının hikmeti, şuur sahipleri için, bilhassa en mühim vazifesi seyir, şahitlik, ilancılık ve nezaret olan insan için, gayba ait tasarrufların mühim olanlarına birer işaret koymayı, alâmet bırakmayı gerektirir. Nasıl ki Cenâb-ı Hak, bu görünen âlemde yaşayanları şahit tutmak için yağmuru sonsuz bahar mucizelerine işaret kılmış ve görünüşteki sebepleri sanatının harikalarına alâmet yapmıştır. Hatta o hayret verici temaşaya, bütün gök ehlinin ve yeryüzü sakinlerinin dikkat nazarlarını çekmek, yani koca gökleri, etrafında nöbetçiler dizilmiş, burçları süslenmiş bir kale hükmünde, bir şehir suretinde gösterip rubûbiyetinin haşmetini tefekkür ettirmek istemiştir.

Madem şu büyük mücadelenin ilanı, hikmetin gereğidir; elbette ona bir işaret olacaktır. Halbuki havadaki ve göklerdeki hadiseler içinde şu ilana münasip hiçbir hadise görünmüyor. O halde, bundan daha uygunu yoktur. Evet, yüksek kalelerin sağlam burçlarından mancınikle atılan ateş toplarına ve işaret fişeklerine benzeyen yıldızların kayması hadisesinin, şeytanların taşlanması meselesine ne kadar uygun düştüğü açıkça anlaşılır. Hem şu hadisenin, bu hikmetten ve gayeden başka, ona münasip bir mânâsı da bilinmiyor. Halbuki başka hadiseler öyle değil. Ayrıca şu hikmet, Hazreti Âdem zamanından beri meşhurdur ve hakikat ehli için apaçıktır.

ALTINCI BASAMAK

İnsanlar ve cinler, sınırsız şerre ve ahlâksızlığa kabiliyetli olduklarından, sonsuz bir inat ve azgınlık gösterirler. İşte bunun için Kur'an-ı Hakîm, insanları ve cinleri öyle mucizevî bir belâgatle, öyle yüce ve berrak bir üslûpla, öyle kıymetli, açık temsil ve mesellerle isyandan ve azgınlıktan men eder ki, kâinatı titretir.

Mesela, “Ey insanlar ve cinler! Emirlerime itaat etmezseniz, elinizden gelirse, haydi mülkümün hudutlarından çıkınız!” meseline işaret eden

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّ اسْتِطْعَمْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
فَأَنْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۖ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا
شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ¹²

ayetlerindeki muazzam ihtara, dehşetli tehdide ve şiddetli sakındırma-ya dikkat et. İnsanların ve cinlerin gayet mağrurca inatlarını mucizevî bir belâgatle nasıl kırar ve aczlerini ilan eder. Rubûbiyet saltanatının genişliği ve büyüklüğü nispetinde aciz ve biçare olduklarını gösterir. Şu ayetle ve ¹³ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ ayetiyle âdetâ şöyle der:

“Ey küçüklüğüne rağmen gururlu ve isyankâr, zayıflığına ve fakrına rağmen asi ve inatçı olan cinler ve insanlar! Buna nasıl cesaret edersiniz; zira isyanınızla öyle şanlı bir Sultan’ın emirlerine karşı geliyorsunuz ki, yıldızlar, ay ve güneş itaatkâr birer asker gibi O’nun emirlerine uyar. Hem azgınlığınızla öyle bir Hâkim-i Zülcelâl’e karşı itaatsizlik ediyorsunuz ki, O’nun –varsayalım şeytanlarınız dayana-bilse– onları dağ gibi güllelerle taşıyabilecek büyük, itaatkâr askerleri var. Hem nankörlüğünüzle öyle bir Mâlik-i Zülcelâl’in memleketinde isyan ediyorsunuz ki, O’nun, değil sizin gibi küçücük aciz mahlûkları, farz-ı muhal, dağlar ve yerküre büyüklüğünde birer kâfir düşman olsa onları da, o büyüklükte yıldızlar, ateşli demirler ve kordan toplar atarak dağıtacak kulları ve askerleri var. Hem karşı geldiğiniz kanun öyle şeylerle bağlıdır ki, gerekirse dünyanızı yüzünüze çarpar, yerkürenize benzeyen yıldızları gülleler gibi üstünüze yağdırabilirler.”

Evet, Kur’an’da bazı hususların üzerinde mühim bir şekilde durulması, düşmanların kuvvetli olmasından ileri gelmez. Belki bunun

¹² “Ey cin ve insan topluluğu! Yapabilirseniz haydi göklerin ve yerin hududundan geçin bakalım! Ama geçemezsiniz, ancak üstün bir güç, kuvvetli bir delil ve ilimle geçebilirsiniz. O halde Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz? Üzerinize ateşler, duman alevleri gönderilir de artık kendinizi savunamazsınız.” (Rahman sûresi, 55/33-35)

¹³ “(Gerçek şu ki, yere en yakın olan göğü lambalarla donattık) ve onlardan bir kısmını şeytanlara atılan mermiler yaptık.” (Mülk sûresi, 67/5)

sebeplerinden biri, Cenâb-ı Hakk'ın haşmetini ve düşmanın fenalığını göstermektir. Hem bazen Kur'an, kâinattaki kusursuz intizamı, sonsuz adaleti, kuşatıcı ilmi ve hikmetin kuvvetini göstermek için en büyük ve kuvvetli sebepleri çok küçük ve zayıf bir şeye karşı önemle hatırlatır ve onun üstünde tutar, kıymetlerini düşürmez, onların hukukuna tecavüz ettirmez. Mesela şu ayete bak:

وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ¹⁴

Hazreti Peygamber'in (*aleyhissalâtu vesselam*) hakkına ne kadar hürmet ve zevcelerinin hukukuna ne kadar merhamet var. Şu mühim ikaz, yalnız Hazreti Peygamber'e hürmetin büyüklüğünü, iki zayıf hanımının şikâyetlerinin önemini ve haklarının gözetilmesini merhametle ifade etmek içindir.

YEDİNCİ BASAMAK

Melekler ve balıklar gibi, yıldızların da çok çeşitli cinsleri vardır. Bir kısmı son derece küçük, bir kısmı gayet büyüktür. Hatta gökyüzünde her parlayana “yıldız” denilir. İşte Fâtır-ı Zülcelâl, Sâni-i Zülcemâl, bu yıldız cinslerinden birini de nazenin gökyüzünün kıymetli süsleri, o ağacın nurlu meyveleri ve o denizin, Zât'ını tesbih eden balıkları hükmünde yaratmış, meleklerine seyir yeri, binek ve mesken yapmıştır. Ve yıldızların küçük bir türünü şeytanların taşlanmasına vasıta kılmıştır. İşte şeytanların taşlanması için atılan bu alev toplarının üç mânâsı olabilir:

Birincisi: Mücadele kanununun en geniş dairede dahi cereyan ettiğine işaret ve alâmettir.

İkincisi: Cenâb-ı Hakk'ın göklerde uyanık nöbetçileri, itaatkâr sakinleri, yeryüzündeki şerhilerin aralarına karışmasından ve kendilerini dinlemesinden hoşlanmayan askerleri bulunduğu işaretidir.

Üçüncüsü: Dünyanın aldatıcı yüzünün habis temsilcileri olan casus şeytanların, temiz ve temizlerin meskeni olan gökleri kirletmemesi ve kötü ruhlar hesabına gözetlememesi için, edepsiz casusları korkutmak

¹⁴ “Yok eğer hislerinize mağlup olup peygambere karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki, Allah da onun yardımcısıdır. Cebrail de, salih müminler ve melekler de ayrıca onun yardımcılarıdır.” (Tahrîm sûresi, 66/4)

maksadıyla mancınıkla atılan ateş topları ve işaret fişekleri gibi, o şeytanları gök kapılarından o alev toplarıyla kovmaktır.¹⁵

İşte, yıldız böceği hükmündeki kafa fenerine güvenen ve Kur'an güneşine gözünü yuman gökbilimci efendi! Şu yedi basamakta işaret edilen hakikatlerin hepsine birden bak. Gözünü aç, kafa fenerini bırak, Kur'an'ın gündüz gibi mucizelik ışığı altında şu ayetin mânâsını gör. O ayetin semâsından bir hakikat yıldızı al, başındaki şeytana at, kendi şeytanını taşı!..

Biz de böyle yapmalı ve ¹⁶ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ demeliyiz.

فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ وَالْحِكْمَةُ الْقَاطِعَةُ¹⁷

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹⁸

¹⁵ Bkz. Hicr sûresi, 15/16-18; Sâffât sûresi, 37/6-10; Buhârî, *bed'ü'l-halk* 6, 11, *tefsîru sûre* (15) 1, (34) 1; *tevhid* 32; Müslim, *selam* 122, 123, 124; Tirmizî, *tefsîru sûre* (34) 3; İbn Mâce, *mukaddime* 122, 123; Müsned 6/87.

¹⁶ “Ya Rabbi, şeytanların vesveselerinden Sana sığınırım!” (Mü'minûn sûresi, 23/97)

¹⁷ Tam, kesin delil ve her şeyde açık, katî şekilde eserleri görünen hikmet Allah'ındır.

¹⁸ “Sübhansın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)

ON BEŞİNCİ SÖZ'ÜN ZEYLİ¹⁹

[Yirmi Altıncı Mektup'un Birinci Bahsi]

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ²⁰ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²¹
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَأَمَّا يَتَرَفَّعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعًا فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ²²

Şeytana ve taraftarlarına karşı Kur'an'ın bir delili

İblisi, şeytanları ve azgınlık yolunda gidenleri susturan Birinci Bahis'te, tarafsız bir değerlendirmeyeyle şeytanın müthiş bir hilesinin kesin bir şekilde reddedilişi anlatılacak. O hadisenin bir kısmını on sene önce *Lemaât*'ta özetle yazmıştım. Şöyle ki:

Bu risalenin telifinden on bir sene önce ramazan-ı şerifte, İstanbul'da, Bayezid Cami-i Şerif'inde hafızları dinliyordum. Birden, şahsını göremedim fakat bana manevî bir ses işittim gibi geldi. Zihnimi kendine çevirdi. Hayalen dinledim. Baktım ki, bana şöyle diyor:

“Sen Kur'an'ı pek yüce, çok parlak görüyorsun. Tarafsızca değerlendir, öyle bak. Yani onu bir insan sözü farz edip bak... Acaba o meziyetleri, o ziynetleri görecek misin?”

Hakikaten ben de ona aldandım. İnsan sözü farz edip Kur'an'a öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid Camii'nin elektrik düğmesi çevrilip ışıklar söndürülünce ortalık karanlığa bürünürse, insan sözü farz edip baktığımda Kur'an'ın parlak ışıkları da öyle gizlenmeye başladı. O vakit anladım; benimle konuşan şeytandır, beni uçuruma

¹⁹ **Zeyl:** İlave.

²⁰ Her türlü noksan sıfattan uzak Allah'ın adıyla.

²¹ “Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ sûresi, 17/44)

²² “Eğer şeytandan gelen bir vesvese seni dürtse hemen Allah'a sığın! Çünkü O, her şeyi işitir, her şeyi mükemmel tarzda bilir.” (A'râf sûresi, 7/200; Fussilet sûresi, 41/36)

yuvarlıyor. Kur'an'dan yardım diledim. Birden kalbime bir nur geldi, müdafaa için bana büyük bir kuvvet verdi. O zaman şeytanla aramızda şöyle bir münazara başladı:

Dedim ki:

“Ey şeytan! Tarafsızca değerlendirme için iki tarafın ortasında bir vaziyet almak gerekir. Halbuki senin ve insanlar arasındaki talebelerinin dediğiniz tarafsızca değerlendirme, karşı tarafı tercihtir; tarafsızlık değil, geçici bir dinsizliktir. Çünkü Kur'an'a insan sözü diye bakmak ve onu öyle değerlendirmek, diğer şıkkı esas almaktır. Bu ise tarafsızlık değil, bâtılı tercih, hatta ona taraftar olmaktır.”

Şeytan dedi ki:

“Öyleyse Kur'an'a, ne Allah kelâmı ne de insan sözüdür de! Onu ortada farz et, öyle bak.”

Ben cevap verdim:

“O da olamaz. Çünkü kime ait olduğu tartışmalı bir mal bulunsa, eğer onun sahibi olduğunu iddia eden iki kişi mekânca birbirine yakınsa, o zaman o mal ikisinden başka birine veya ikisinin de ellerinin yetiyeceği bir yere bırakılır. Hangisi kendisine ait olduğunu ispat ederse onu alır. Eğer iki iddia sahibi birbirinden gayet uzak, mesela biri doğuda, biri batıda ise o vakit kaide gereği, “sahibü'l yed”²³ kim ise mal onun elinde bırakılır. Çünkü ortada bırakmak mümkün değildir.²⁴

İşte Kur'an, kıymetli bir maldır. İnsan sözü Cenâb-ı Hakk'ın kelâmından ne kadar uzaksa, o iki taraf da birbirinden o kadar, belki sonsuz derecede uzaktır. Kur'an'ı, yer-gök gibi birbirinden uzak olan o iki tarafın ortasında bırakmak mümkün değildir. Hem bunun ortası yoktur. Çünkü varlık-yokluk gibi, ters kutuplar gibi birbirlerine zıttırlar; ortası olamaz. Öyleyse Kur'an için “sahibü'l yed”, Cenâb-ı Hak'tır. Demek, Kur'an O'nun elinde kabul edilip delillerine öyle bakılmalıdır. Eğer öteki taraf Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna dair bütün delilleri birer birer çürütürse elini ancak o zaman ona uzatabilir, yoksa uzatamaz. Heyhat! Binlerce kesin delilin çivisiyle Arş-ı Âzam'a çakılan bu muazzam pırlantayı hangi el, bütün o çivileri söküp, o direkleri kesip düşürebilir?

²³ Malı elinde tutan kimse.

²⁴ Bkz. es-Serahsî, *el-Mebsût* 11/8; el-Kâsânî, *Bedâtu's-Sanâi'* 6/202; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 2/177.

İşte ey şeytan! Hak yolundakiler ve insaf sahipleri, sana rağmen bu şekilde doğru bir muhakeme ile düşünürler. Hatta en küçük bir delilde dahi Kur'an'a imanlarını artırır. Senin ve takipçilerinin gösterdiğiniz yol ise hakikate zıttır. Bir kere, Kur'an insan sözü farz edilse, yani Arş'a bağlanan o muazzam pırlanta yere atılsa, onu yerden kaldırıp manevî Arş'a çakmak için bütün deliller kuvvetinde ve sağlamlığında bir tek delil gerekir. Ta ki, insan küfür karanlığından kurtulup imanın nurlarına erişsin. Halbuki bunu başarmak pek güçtür. Onun için senin hilene aldanıp şu zamanda, tarafsızca değerlendirme perdesi altında çokları imanını kaybediyor.”

Sonra şeytan döndü ve dedi ki:

“Kur'an, insan sözüne benziyor, onların konuşması tarzındadır. Demek, insan sözüdür. Eğer Allah'ın kelâmı olsa, O'na yakışacak, her yönden harikulâde bir tarzı bulunurdu. O'nun sanatı nasıl insanların sanatına benzemiyorsa, kelâmı da benzememeli!”

Cevaben şöyle dedim:

“Nasıl ki Peygamberimiz (*aleyhissalâtu vesselam*) mucizelerinden ve hususi vasıflarından başka, hal, hareket ve tavırlarında beşerilikte kalıp her insan gibi ilahî kaidelere ve yaratılış kanunlarına uymuştur. O da soğuğa katlanmış, elem çekmiştir vesaire... Ümmetine fiilleriyle imam, tavırlarıyla rehber olması ve bütün hareketleriyle ders vermesi için her hal ve tavrında harikulâde bir vaziyet görülmez. Eğer her davranışı harikulâde olsa, her yönüyle bizzat imam, herkese mutlak rehber ve her haliyle “âlemlere rahmet”²⁵ olamazdı.

Aynen öyle de, Kur'an-ı Hakîm şuur sahiplerine imam, cinlere ve insanlara yol gösterici, kemâl ehline de rehberdir. Hakikat yolundakilere ders verir. Öyleyse hitabının, insanoğlunun konuşması ve üslûbu tarzında olması zaruri ve şarttır. Çünkü cinler ve insanlar münâcâtını ondan alır, duasını ondan öğrenir, meselelerini onun lisanıyla söyler, birlikte yaşayıp iyi geçinmenin âdâbını onda görür ve bunun gibi... Herkes ona müracaat eder.

Öyleyse Kur'an-ı Kerîm, eğer Hazreti Musa'nın (*aleyhisselam*) Tûr Dağı'nda işittiği Allah kelâmı tarzında olsaydı, insan bunu dinlemeye, işitmeye tahammül edemez ve onu merci yapamazdı. Hazreti Musa

²⁵ Bkz. Enbiyâ sûresi, 21/107.

(*aleyhisselam*) gibi bir ulü'l-azm²⁶ bile ancak birkaç sözü işitmeye tahammül edebilmiştir. Musa Aleyhisselam: ²⁷أَهَكَذَا كَلَامُكَ؟ demiş, Allah Teâlâ cevap olarak şöyle buyurmuş: ²⁸لِي قُوَّةٌ جَمِيعِ الْأَلْسِنَةِ

Şeytan yine döndü, dedi ki:

“Pek çok kimse Kur’an’ın meseleleri gibi çeşitli hususları din adına söylüyor. Şu halde, bir insanın din adına böyle bir şey yapması mümkün değil mi?”

Cevap olarak –Kur’an’ın nuruyla– dedim ki:

“**Öncelikle:** Dindar bir adam, dine muhabbetinden dolayı, ‘Hak ve hakikat budur. Allah’ın emri böyledir.’ der. Yoksa Allah’ı kendi keyfince konuşturamaz. Haddini sınırsızca aşıp –hâşâ– Allah’ın taklidini yaparcasına O’nun yerine konuşamaz. ²⁹فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ” ayetindeki hükümden titrer.

İkincisi: Bir insanın kendi başına böyle yapması ve bunda başarılı olması hiçbir şekilde mümkün değildir, yüz derece akıl dışıdır. Çünkü ancak birbirine yakın zâtlar birbirini taklit edebilir. Aynı cinsten olanlar birbirinin suretine girebilir; mertebeye yakın olanlar birbirinin makamındaymış gibi davranabilir. İnsanları geçici olarak kandırabilir, fakat sürekli aldatamazlar. Çünkü dikkatli kimselerin gözünde, hal ve tavırlarındaki sunilik ve zorakilik, sahtekârlıklarını er geç gösterir, hileleri devam etmez. Eğer sahtekârlıkla taklide çalışan, benzemeye çalıştığı kişiden gayet uzaksa, mesela sıradan bir adam, ilimde İbni Sina gibi bir dâhîyi taklit etmek istese ya da bir çoban, bir padişahın vaziyetini takınsa, elbette hiç kimseyi aldatamaz, kendisi maskara olur. Onun her hali şöyle bağıırır: “Bu sahtekârdır!”

İşte –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Kur’an’ı insan sözü farz etmek, imkânsızlığı apaçık, akıl dışı bir şeyi, olmuş saymak gibi bir saçmalaktır.

²⁶ Büyüklük, ciddiyet, sabır sahibi büyük peygamberler Hazreti Musa, Hazreti İsa, Hazreti Nuh, Hazreti İbrahim (*aleyhimüsselam*) ve Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed’e (*aleyhissalâtü vesselam*) verilen sıfat.

²⁷ Senin kelâmın böyle midir?

²⁸ “Musa (*aleyhisselam*): ‘Senin konuşman böyle midir?’ diye sorunca, Cenâb-ı Hak: ‘Bütün lisanların kuvveti benimdir.’ buyurdu.” (Bkz. Ahmed İbni Hanbel, *er-Reddû ale’z-Zenâdika ve’l-Cehmiyye* s. 36; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ* 6/210; et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân* 6/30)

²⁹ “Uydurduğu yalanı Allah’a mal eden kimseden daha zalim biri olabilir mi?” (Zümer sûresi, 39/32)

Bir yıldız böceği, rasat ehline nasıl bin sene kolayca hakiki bir yıldız olarak görünsün! Hem bir sinek nasıl seyredenlere kendini bir sene tamamen yapmacıksız bir şekilde tavus kuşu gibi gösterebilir! Hem sahtekâr, basit bir asker, namlı, yüce bir paşanın tavrını takınsın, makamında otursun, çok zaman öyle kalsın ve hilesini hissettirmesin! Ya da iftiracı, yalancı, inançsız bir adam, en dikkatli bakışlar karşısında bir ömür boyu daima en doğru sözlü, en emin, en inançlı zâtın vasıflarını ve halini telaşsızca gösterebilir, dâhilerden sunîliğini saklasın!

Bu, yüz derece imkânsızdır, hiçbir akıl sahibi buna mümkün diyemez.

Aynen öyle de, Kur'an'ı insan sözü farz etmek; İslam âleminin semâsında apaçık görülen pek parlak ve daima hakikat nurları yayan bir hakikat yıldızı, hatta bir kemâl güneşi kabul edilen Kitab-ı Mübin'in mahiyetini –hâşâ, sümme hâşâ– bir yıldız böceği hükmündeki, yapmacık tavırlar takınan bir insanın hurafeli bir düzmecesi kabul etmeyi gerektirir. O zaman, en yakınında olanların ve ona dikkatle bakanların bu hali fark etmemesi ve onu daima parlak, hakikat kaynağı bir yıldız bilmesi gerekir. Bu ise yüz derece imkânsızdır. Sen ey şeytan! Şeytanlığında yüz derece ileri gitsen bile buna imkân sağlayamazsın, bozulmamış hiçbir akli kandıramazsın! Yalnızca mânen pek uzaktan baktırarak aldatıyorsun. Yıldızı, yıldız böceği gibi küçük gösteriyorsun.

Üçüncüsü: Hem Kur'an'ı insan sözü farz etmek; apaçık görüldüğü üzere, eserleri, tesiri ve neticeleriyle insanlığı en canlı ve hayat bahşeden, en hakikatli ve saadete ulaştırıcı, en kapsayıcı ve mucizeli, yüce meziyetleriyle yıldızlayan bir Furkan'ın gizli hakikatini –hâşâ– tek başına, tahsilsiz bir insanın aklının uydurması saymayı gerektirir. Ve yakınında onu izleyen, ona merakla, dikkatle bakan büyük zekâların, yüce dehaların onda hiçbir zaman, hiçbir şekilde sahtekârlık ve sunîlik eseri görmemiş; daima ciddiyet, samimiyet ve ihlâs bulmuş olmaları lâzım gelir. Bu ise yüz derece akıl dışıdır, imkânsızdır. Bu, aynı zamanda, bütün halleri, sözleri ve hareketleriyle hayatı boyunca emaneti, imanı, emniyeti, ihlâsı, ciddiyeti, istikameti gösteren, ders veren ve sıddıkları yetiştiren, en yüksek, en parlak, en yüce meziyetlere sahip kabul edilen bir zâtı; en güvenilmez, en ihlâssız ve inançsız insan farz

etmekle katmerli bir imkânsızlığı mümkün görmek gibi şeytanı bile utandıracak bir küfür hezeyanıdır.

Çünkü bu meselenin ortası yoktur. Farz-ı muhal olarak, Allah kelâmı kabul edilmezse Kur'an Arş'tan yere düşer gibi alçalır, ortada kalmaz. Hakikatler kaynağı iken hurafeler yuvası olur. Ve o harika fermanı gösteren zâtın –hâşâ, sümme hâşâ– eğer Allah'ın resûlü olmadığı farz edilirse, yüceler yücesi mertebeden aşağıların en aşağısına, kemalâtın kaynağı derecesinden hileler madeni makamına düşmesi gerekir; ortada kalmaz. Zira Allah namına iftira eden ve yalan söyleyen, en aşağı dereceye düşer. Bir sineği, daimî olarak tavus kuşu gibi görmek ve onda her vakit tavusun güzel vasıflarını seyretmek ne kadar akıl dışı ise şu mesele de öyle imkânsızdır. Ancak yaradılıştan akılsız, sarhoş bir divane olmalı ki, buna ihtimal versin.

Dördüncüsü: İnsanlığın en büyük ve muhteşem ordusu ümmet-i Muhammed'in (*aleyhissalâtu vesselam*) mukaddes bir kumandanı olan Kur'an, açıkça görülen kuvvetli kanunları, esaslı düsturları ve tesirli emirleriyle o pek büyük orduyu, iki cihanı fethedecek derecede bir intizam ve emniyet altına almış, maddî-manevî donatmıştır. Bütün fertlerinin derecelerine göre akıllarına ders vermiş, kalblerini terbiye etmiş, ruhlarını itaat altına alıp vicdanlarını temizlemiş, uzuv ve kabiliyetlerini nasıl değerlendirmeleri gerektiğini gösterip onları istihdam etmiştir. Böyle olduğu halde, Kur'an'ı insan sözü farz etmek –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– onu kuvvetsiz, kıymetsiz, asılsız bir düzmece sayıp yüz derece muhali kabul etmek demektir. Bununla beraber, hayatı boyunca ciddi hareketleriyle Hakk'ın kanunlarını insanlığa ders veren... Samimi amelleriyle hakikat düsturlarını öğreten... Hâlis ve makul sözleriyle istikamet ve saadetin usûllerini gösteren, tesis eden... Bütün hayatının şahitliğiyle Allah'ın azabından çok korkan ve O'nu herkesten çok bilen, bildiren...³⁰ İnsanlığın beşte birine ve yeryüzünün yarısına bin üç yüz elli sene tam bir haşmetle kumandanlık eden ve cihanı çınlatan... Meşhur icraatıyla insanlığın, hatta kâinatın hakikaten iftihar kaynağı olan bir zâtı –hâşâ, yüz bin defa hâşâ– Allah'tan korkmaz, O'nu bilmez, yalandan çekinmez, O'nun haysiyetini tanımaz farz etmekle, yüz derece akıl dışı olan pek çok şeyi birden yapmak gerekir.

³⁰ Bkz. Buhârî, *edeb* 72, *i'tisâm* 5; Müslim, *fezâil* 127, 128; Müsned 6/45, 181.

Çünkü bu meselenin ortası yoktur. Farz-ı muhal, Kur'an Allah kelâmı kabul edilmezse, Arş'tan düşse, ortada kalmaz. Belki onun yerde, yalancı birinin malı olduğunu kabul etmek gerekir. Fakat ey şeytan! Sen yüz derece katmerli bir şeytan olsan bile bozulmamış hiçbir akli kandıramazsın ve çürümemiş hiçbir kalbi buna ikna edemezsin!"

Şeytan döndü ve dedi ki: "Nasil kandıramam? Çoğu insana ve insanlığın bazı meşhur âkil kişilerine Kur'an'ı ve Muhammed'i inkâr ettirdim, onları kandırdım."

Cevap:

Birincisi: Gayet uzak mesafeden bakınca en büyük şey, en küçük şey gibi görünebilir. Bir yıldıza, mum kadar denilebilir.

İkincisi: Dolaylı ve sığ bir nazarla bakınca imkânsız bir şey mümkün görünebilir. Bir zaman ihtiyar bir adam ramazan hilâlini görmek için göğe bakmış. Gözüne beyaz bir kıl kaçmış. Adam o kılı ay zannetmiş ve "Ayı gördüm." demiş. İşte hilâlin o beyaz kıl olması imkânsızdır. Fakat adam kasten ve bizzat aya baktığı ve o kılı dolaylı olarak, ikinci derecede gördüğü için bu muhali mümkün saymış.

Üçüncüsü: Kabul etmemek başka, inkâr etmek başkadır. Kabulün yokluğu bir lâkaytlıktır, bir göz kapamadır ve cahilce bir hükümsüzlüktür. Bu şekilde pek çok imkânsız şey onun içinde gizlenebilir. İnsanın akli onlarla uğraşmaz. İnkâr ise kabulün yokluğu değil, yokluğu kabul etmektir, bir hükümdür. İnkârcının akli hareket etmeye mecburdur. O halde senin gibi bir şeytan onun aklını elinden alır, sonra inkârı ona yutturur.³¹ Ey şeytan! Bâtılı hak ve muhali mümkün gösteren gaflet, dalâlet, safsata, inat, laf kalabalığı, büyüklük taslama, kandırma ve görenek gibi şeytanî hilelerle, akıl dışı pek çok şeyi netice veren küfür ve inkârı, ancak insan suretindeki o bedbaht hayvanlara yutturmuşsun!

Dördüncüsü: Hem Kur'an insan sözü farz edildiğinde; insanlık âleminin semâsında yıldızlar gibi parlayan asfiyaya,³² siddıklara ve kutub zâtlara, apaçık görüldüğü üzere, rehberlik eden... Sürekli hakkı ve hakkaniyeti, doğruluğu ve sadakatı, emn ü emaneti bütün kemâl ehline öğreten... İman esaslarının hakikatleri ve İslam esaslarının düsturlarıyla iki cihan saadetini sağlayan... Bu icraatının şahitliğiyle,

³¹ Bkz. Haşir sûresi, 59/16.

³² **Asfiya:** Safiyet, takva ve kemâl sahibi, peygamber varisi zâtlar.

ister istemez hâlis hak, saf hakikat, gayet doğru ve pek ciddi olması gereken bir kitabı, kendi vasıflarının, tesirinin ve nurlarının zıddıyla vasıflanmış kabul edip -hâşâ, hâşâ- ona bir sunîlik ve iftiralar mecmuası gözüyle bakmak gerekir. Bu, sofistleri ve şeytanları bile utandıracak, titretecek çirkin bir küfür hezeyanıdır. Bununla beraber, ortaya koyduğu dinin ve İslam kanunlarının şahitliğiyle, hayatı müddetince gösterdiği –ittifakla haber verilen– fevkalâde takvasının, hâlis ve saf kulluğunun işaretiyle, –yine ittifakla– kendisinde görülen güzel ahlâkın gereği olarak ve yetiştirdiği bütün hakikat ehlinin ve kemâl vasıflarına sahip zâtların tasdikiyle; en inançlı, en sağlam, en emin, en doğru sözlü zâtı -hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ- inançsız, en güvenilmez, Allah’tan korkmaz, yalandan çekinmez bir insan farz edip muhallerin en çirkin ve nefrete lâayık şeklini ve dalâletin en zulümlü, karanlık tarzını işlemek gerekir.

Kısacası: On Dokuzuncu Mektup’un On Sekizinci İşareti’nde denildiği gibi, nasıl ki sadece duyduğunu idrak eden avam tabaka Kur’an’ın mucizeliği hakkında kendi anlayışınca şöyle demiştir ki: “Kur’an, dinlediğim ve dünyada mevcut kitapların hiçbirine benzemiyor, onların derecesinde değil.” Öyleyse Kur’an ya hepsinin altında ya da bütün kitapların üstünde bir dereceye sahiptir. Birinci şık, akıl dışı olmakla beraber, hiçbir düşman, hatta şeytan bile bunu söyleyemez ve kabul etmez. Öyleyse Kur’an, bütün kitapların üstündedir ve mucizedir.

Aynı şekilde biz de usûl ve mantık ilimlerinde “sebr ve taksim”³³ denilen kesin bir delille³⁴ deriz ki: Ey şeytan ve onun takipçileri! Kur’an ya Arş-ı Âzam’dan, ism-i âzamdan gelmiş bir Allah kelâmıdır ya da -hâşâ, sümme hâşâ, yüz bin kere hâşâ- yerde, Allah’tan korkmaz, Allah’ı bilmez, inançsız bir insanın uydurmasıdır. Ey şeytan! Geçen deliller karşısında bunu sen bile diyemezsin, diyemezdin ve diyemeyeceksin! Öyleyse, zorunlu olarak ve şüphesiz, Kur’an, kâinatın Hâlık’ının kelâmıdır. Çünkü bu meselenin ortası yoktur, olması imkânsızdır ve olamaz. Nasıl ki kesin bir şekilde ispat ettik, sen de gördün ve dinledin.

³³ Mantıkta ihtimalleri teker teker ayıklayarak doğru neticeye ulaşma şeklindeki bir ispatlama yöntemi.

³⁴ Bkz. el-Cüveynî, *el-Burhân*, 2/534, 535; er-Râzî, *el-Mahsûl*, 5/299.

Hem Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtu vesselam*) ya Allah'ın resûlü, bütün resûllerin en mükemmeli ve bütün varlıkların en faziletlisidir ya da onu –hâşâ, yüz bin defa hâşâ- Allah'a iftira ettiği, Allah'ı bilmediği ve azabına inanmadığı için inançsız, aşağıların en aşağısına düşmüş bir insan farz etmek³⁵ gerekir. Oysa ey şeytan! Ne sen ne de güvendiğin Avrupalı felsefeciler ve Asya münafıkları bunu diyemezsiniz, diyememişsiniz, diyemeyeceksiniz; dememişsiniz ve demeyeceksiniz! Çünkü dünyada bu şıkkı dinleyecek ve kabul edecek kimse yoktur. Onun içindir ki, güvendiğin o felsefecilerin en fitnecileri ve o münafıkların en vicdansızları dahi, “Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtu vesselam*) çok akıllı ve güzel ahlâklıydı.” diyorlar. Madem şu mesele iki şıktan ibarettir ve madem ikinci şık akıl dışıdır, hiç kimse ona sahip çıkmıyor. Ve madem kesin delillerle ispat ettik ki, şu meselenin ortası yoktur. Elbette ve zorunlu olarak, sana ve senin taraftarlarına rağmen, açıkça ve hakkalyakîn,³⁶ Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtu vesselam*) Allah'ın resûlüdür, bütün resûllerin en üstünü ve yaratılmışların en faziletlisidir.

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ³⁷

³⁵ Kur'an-ı Hakîm'in, kâfirlerin küfürlerini ve galiz tabirlerini çürütmek için bazı yerlerde zikretmesine dayanarak, inkârcıların küfürlerinin tamamen akıl dışı ve temelsiz olduğunu göstermek için şu tabirleri farz-ı muhal suretinde titreyerek kullanmaya mecbur kaldım.

³⁶ Marifet mertebesinin en yükseği. Hakikati bizzat yaşayarak görme hali.

³⁷ Melekler, insanlar ve cinler sayınca, O'na salât ve selam olsun.

Şeytanın İkinci, Küçük Bir İtirazı

³⁸ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ sûresinde,

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ * وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ * وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ * لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ * وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ * أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ³⁹

ayetlerini okurken şeytan dedi ki:

“Kur’an’ın en mühim üslûp güzelliğini siz onun ahenginde, akıcılığında ve açıklığında buluyorsunuz. Halbuki şu ayette nereden nereye atlıyor! Ölüm ânından ta kıyamete geçiyor. Sûr’a üfürülmesinden⁴⁰ hesap gününe uzanıyor, ondan sonra da cehenneme girişi zikrediyor. Bu hayret verici geçişler içinde hangi selaset kalır? Kur’an’ın pek çok yerinde böyle birbirinden uzak meseleler birleşiyor. Üslûp güzelliği, akıcılık, ahenk ve açıklık bunun neresinde?”

Cevap: “Kur’an-ı Mucüzü’l Beyan’ın mucizelik esaslarının en mühimlerinden biri, belâgatinden sonra vecizliği, az sözle çok mânâ ifade etmesidir. Bu, Kur’an’ın mucizeliğinin en sağlam ve mühim esaslarından. Şu mucizevî vecizlik Kur’an-ı Hakîm’de o kadar çok ve o kadar güzeldir ki, inceleyenler onun karşısında hayrete düşer.

³⁸ “Kâf. Şanlı şerefli Kur’an hakkı için.” (Kaf sûresi, 50/1)

³⁹ “Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki, yanında bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın, onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın. Vakti geldiğinde ölüm sekeratı başlayınca, can çekiştiği sırada insana ‘İşte!’ denir, ‘senin en çok nefret edip kaçtığın şey!’ Sûra üfürülür kalk borusu çalar. İşte bu da tehditle bildirilen azabın günüdür. O gün herkes beraberinde bir muhafız, bir de şahit olarak Yüce Divana gelir. Allah ona buyurur: ‘Sen bundan gaffet içindeydin. İşte gözünün önünden perdeyi kaldırdık, şimdi artık gözün pek keskindir!’ Yanındaki arkadaşı ‘İşte!’ der, ‘Onun defteri! Her ne yapmışsa, burada yazılı!’ Allah muhafızla şahide veya cehennem görevlisi iki meleğe: ‘Atın!’ buyuracak, ‘atın cehenneme her nankör, inatçı kâfiri.’” (Kaf sûresi, 50/18-24)

⁴⁰ Bkz. En’âm sûresi, 6/73; Kehf sûresi, 18/99; Tâhâ sûresi, 20/102; Mü’minûn sûresi, 23/101; Neml sûresi, 27/87; Yâsîn sûresi, 36/49, 51, 53; Sâffât sûresi, 37/19; Sâd sûresi, 38/15; Zümer sûresi, 39/68; Kaf sûresi, 50/20, 42; Hâkka sûresi, 69/13; Nebi sûresi, 78/18, Nâziât sûresi, 79/6-7, 13. Ayrıca Bkz. Müsned 2/162, 166, 192.

- Mesela,

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ أَفْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ
عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ⁴¹

ayeti birkaç kısa cümle içinde tufan gibi büyük bir hadiseyi neticeleriyle öyle veciz ve mucizevî bir şekilde anlatıyor ki, çok edibi belâgatine secde ettirmiştir.

- Hem mesela şu ayetlere bak:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا * إِذِ انبَعَثَ أَشْقِيهَا * فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ
وَسُقِيهَا * فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدمدمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّيَهَا * وَلَا يَخَافُ
عُقُوبَهَا⁴²

İşte Semûd kavminin başına gelen hayret verici ve mühim hadiseleri, bunların neticelerini ve o kavmin kötü âkıbetini böyle birkaç kısa cümleyle, veciz ve mucizevî bir şekilde, akıcı, açık ve anlaşılır bir tarzda beyan ediyor.

- Hem mesela,

وَإِذَا التُّونُ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ
أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ⁴³

⁴¹ “(Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe:) ‘Ey yeryüzü! Vazifen bitti; suyunu yut. Ey semâ! İhtiyaç kalmadı; yağmuru kes’ diye emir buyuruldu. Su çekildi, iş bitirildi, gemi Cudi üzerinde yerleşti ve ‘Kahrolsun o zalimler!’ denildi.” (Hûd sûresi, 11/44)

⁴² “Azgınlığı yüzünden Semûd halkı, resûllerinin bildirdiği gerçekleri yalan saydı. Bir ara onların en azılı olanları öne atıldığında, bu yalanlamaları iyice şiddetlendi. Peygamberleri ise kendilerine: ‘Mucizevî olarak verilen Allah’ın devesini ve onun su içme sırasını gözetin, ona dokunmayın!’ dedi. Fakat onlar o peygamberi yalancı sayıp deveyi kestiler. Allah da böylesi suç ve isyanları sebebiyle azap indirdi, onları yerle bir etti. Bunun sonucundan da asla endişe etmedi.” (Şems sûresi, 91/11-15)

⁴³ “Önderler içinde Zünnûn’u da an. O, (inkârda direten ve uyarılardan hiç etkilenmeyen halkına) kızarak onları terk etmişti. Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırma-yacağımıza inanıyordu. Sonra, (düştüğü balığın karnının, gecenin ve denizin, bir de bulunduğu halin) karanlıkları içinde, ‘Senden başka ilah yoktur. Sen her türlü kusurdan, eksiklikten, eşi-ortağı bulunmaktan mutlak münezzehsin. Ben, gerçekten kendine yazık edenlerden oldum!’ diye yakardı.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

ayetine bak. ⁴⁴ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ ⁴⁵ فِي الظُّلْمَاتِ cümlesinden ifadesine kadar arada çok cümle gizlidir. O zikredilmeyen cümleler anlamaya engel olmuyor, Kur'an'ın ahengine ve akıcılığına zarar vermiyor. Hazreti Yunus'un (aleyhisselam) kıssasından mühim esasları zikredip gerisini akla havale ediyor.

• Yine mesela, Yusuf sûresinde ⁴⁶ فَأَرْسَلُونِهَا ile ⁴⁷ يُوَسِّفُ أَهْلِهَا ifadesi arasında yedi sekiz cümle, veciz bir şekilde atlanmıştır. Fakat anlayışı hiç bozmuyor ve Kur'an'ın ahengine, akıcılığına zarar vermiyor. Bu çeşit mucizevî hususiyetler Kur'an'da pek çoktur ve pek güzeldir.

Kaf sûresindeki ayette ise vecizlik pek hayret verici ve mucizevîdir. Çünkü kâfirin pek müthiş, çok uzun ve bir günü elli bin sene olan istikbaline ve o istikbaldeki dehşetli değişimlerde başına gelecek elem verici ve mühim hadiselerle birer birer parmak basıyor, fikri şimşek gibi onların üstünde gezdiriyor. O pek uzun zamanı, hazır bir sayfa gibi gözlere gösteriyor. Zikredilmeyen hadiseleri hayale havale edip yüce bir selasetle anlatıyor.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ⁴⁸

İşte, ey şeytan, şimdi bir sözün daha varsa söyle!”

Buna karşılık şeytan der ki: “Bunlara karşı gelemem, iddiamı müdafaa edemem. Fakat çok ahmaklar var, beni dinliyorlar. İnsan surretinde çok şeytan var, bana yardım ediyorlar. Ve felsefeciler arasında çok firavun var, benliklerini okşayan meseleleri benden ders alıyor, senin bu gibi Söz'lerinin neşrine set çekiyorlar. Bu yüzden sana teslim olmam!”

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ⁴⁹

⁴⁴ “Bizim hiçbir zaman kendisini sıkıştırmayacağımıza (inaniyordu).” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁴⁵ “Sonra karanlıklar içinde şöyle yakarmıştı.” (Enbiyâ sûresi, 21/87)

⁴⁶ “Beni Yusuf'a gönderin.” (Yûsuf sûresi, 12/45)

⁴⁷ “Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi.” (Yûsuf sûresi, 12/46)

⁴⁸ “Öyle ise Kur'an okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nail olasınız.” (A'râf sûresi, 7/204)

⁴⁹ “Sübhan'sın ya Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin.” (Bakara sûresi, 2/32)